

Σειρά ποντιακῶν λαογραφικῶν ἐκπομπῶν τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων"
ἀπὸ τὸν ραδ. σταθ. Μακεδονίας Ε.Ι.Ρ.

Ἐκπομπή 51 19-9-1970

..... Σ Η Μ Α
.....

Ποντιακοὶ ἀντίλαλοι. - Λαογραφικὴ ἐκπομπὴ τοῦ Συλλόγου "Φάρος Πον-
τίων". - Κείμενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδη

..... σέ μακρόσυρτο ἦχο, κουδούνια κλπ.

* Ἀντίλαλοι, ... ἀναμνήσεις, ... νοσταλγίες, ... κληρονομία, ...

..... σέ γοργό ρυθμό, ἠρωϊκὸ
.....

* Ἀθάνατοι ποντιακοὶ θρῦλοι καὶ παραδόσεις

..... τὸ σῆμα σβῆνει
.....

Ο.- Στὴν θρυλικὴ πόλη τοῦ Πόντου "Σαμφούντα" καὶ τὴν περιφέρειά
της εἶναι ἀφιερωμένη ἡ σημερινή μας ἐκπομπή.

..... λῦρα σέ ὑπόκριση
.....

Σαμφούντα: Ἀθάνατη πόλη. ~~Ἐπιμένει τὴν δόξα της εἰς αἰῶνες.~~ Στὰ
παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου στάθηκε φωτεινὸ προπύργιο ἑλληνισμοῦ.

Καὶ ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ ξερριζωμοῦ τῶν Ποντίων ἀπὸ τὴς προαι-
ώνιες ἐστῆς τους, ἡ Σαμφούντα, μὲ τὴς ἑκατοντάδες τῶν ἑλληνικῶν χω-
ριῶν τῆς περιφερειακῆς, ἔγινε ὀλοκαύτωμα μὲ τὴν γενναία ἀντίσταση
τῶν ἠρωϊκῶν παιδιῶν της στὴ βία τοῦ κατακτητῆ.

..... ἡ λῦρα σταματᾷ
.....

* Ἡ Σαμφούντα εἶναι ἡ ἀρχαία Ἀμισός, ποὺ κτίσθηκε στὴν ἴδια πε-
ρίπου θέσῃ στὰ δυτικὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀπὸ Ἕλληνας Μι-
λησίους τὸν 6ο πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ἢ, κατὰ μίαν ἄλλη ἄποψη, ἀπὸ Σινω-
πάλους, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴν Μίλητο. Ἐγινε καὶ δεύτερος ἀποικι-
σμός στὴν Ἀμισὸς ἀπὸ Ἀθηναίους μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀθηνοκλέα. Οἱ Ἀ-
θηναῖοι μετωνόμασαν τὴν Ἀμισὸς σέ "Πειραιά". ~~Ἀλλὰ~~ ἡ ὀνομασία αὕτη
παρέμεινε μέχρι τὸ 404 πρὸ Χριστοῦ.

Μέχρι τὸ 387 πρὸ Χριστοῦ ἡ Ἀμισὸς ἦταν ἀνεξάρτητη πόλη. Βάσει
τῶν ὄρων τῆς ἀνταλκιδείου εἰρηθῆνης, ἡ Ἀμισὸς ὑπήχθη εἰς τὸ περσικὸ
κράτος. Ἀλλὰ ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο, γιὰ νὰ κατα-
ληφθῆ τὸ 248 πρὸ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Μιθριδάτη τὸν
Εὐπάτορα.

Μέ τήν ρωμαϊκή κατάκτηση ἡ πόλη δέν ἔχασε τήν ἀνεξαρτησία της, τῆς ἀναγνωρίθησαν σημαντικώτατα προνόμια.

Στή διάρκεια τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἡ Ἄμισός ἦν πάρα πολλή. Ἀποτελοῦσε τό σπουδαιότερο ἐπίγειο τῆς κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τό 1392 ὑποδουλῶνεται ἀπό τόν σουλτάνο Βαγιαζίτ Κεραυνό. Τόν 15ο αἰῶνα ἀρχίζει ἡ παρακμή της.

Ὅσο γιά τήν ὀνομασία "Σαμφοῦς", αὐτή προέκυψε ἀπό τήν φράση εἰς Ἄμισόν, σ' Ἄμισόν, Σαμφόν καί, ἐπί τό ἐλληνικώτερον, Σαμφοῦς. Ὅπως ἀκριβῶς ~~συμφέρει~~ ^{δέχεται} γιά ἄλλες ὀνομασίες, π.χ. εἰς τήν Πόλιν, στήν Πόλιν, Σταμπούλ, εἰς Νίκαιαν εἰς Νίκ κ.λ.π.

. ΛΥΡΑ -ΒΤΡΑΒ . . . 1

Στή Σαμφούντα σώζονται πολλά ~~φωτ.~~ ἀρχαῖα μνημεῖα, π.χ., τό ὕδραγωγεῖο, ἡ προκυμαία, τεχνικά σπήλαια, θέατρα, τά τείχη τῆς πόλεως κ.λ.π.

Ὁ μεγαλοπρεπής ναός τῆς Ἁγίας Τριάδος καί ἄλλες πολλές ἐκκλησίες, νηπιαγωγεῖα καί παρθεναγωγεῖα, γυμνάσια, ὠραῖες ἐμπορικές καί μορφωτικές λέσχες, κοσμοῦσαν τήν πόλη. Τό Τσινέκειο γυμνάσιο - ἔργο τοῦ εὐεργέτη Τσινέκη - ἦταν ἀνεγνωρισμένο ἀπό τό Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Στό μεγάλο οἰκοτροφεῖο του βρῆκαν στοργή καί προστασία χιλιάδες μαθητῶν.

Ὁ σπουδαῖος λιμένας τῆς Σαμφούντος, πού τόν ὕμνεῖ μέ ἰσοαίτερη συγκίνηση ὁ Ἀνδρέας Καρκαβίτσας, ἀνέδειξε τήν πόλη καί τήν περιφέρειά της ἀπό κάθε ἀποψη, ἐμπορική, κοινωνική, πολιτιστική κ.λ.π. Μαζί μέ τούς τούρκους, Ἀρμενίους καί ἄλλες ξένες φυλές, κατοικοῦσαν στήν πόλη καί ἀρκετοί εὐρωπαῖοι. Ἀλλά ἡ πλειοψηφία τῶν κατοίκων ἀπετελεῖτο ἀπό Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι καί ἦσαν οἱ ρυθμισταί τῆς ζωῆς σέ ὅλους σχεδόν τούς τομεῖς.

Τό 1886 ἡ Σαμφούντα ἔγινε παρανάλωμα πυρός. Στίς ἀρχές τοῦ 20ου αἰῶνος κτίστηκε καί πάλι.

Πρέπει νά σημειωθῆ, ὅτι στή Σαμφούντα εἶχαν τήν ἔδρα τους πολλές εὐρωπαϊκές ἐταιρίες. Ὑπῆρχαν ἐπίσης πολλοί ἐλληνικοί Σύλλογοι.

Ἀνάμεσα σ' αὐτούς, οἱ Σύλλογοι "Περικλῆς-Ἀναγέννησις-Ἐμπορικὴ Λέσχη Ἀμισοῦ-Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν Ἀμισοῦ-ὁ μουσικοφιλοῤογικὸς σύλλογος "Ὀρφεύς" κ.λ.π.", ἔπαιξαν σημαντικώτατο ρόλο στὴν μορφωτικὴ, κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου.

Οἱ κάτοικοι τῆς Σαμφοῦντος προέρχονταν ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τοῦ Πόντου. Ὅλοι διατηροῦσαν καὶ συνέχιζαν τὶς παραδόσεις τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς των.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ ᾶ. 2

Ἡ περιφέρεια τῆς Σαμφοῦντος ἀποτελεῖτο ἀπὸ διάφορες ἐπαρχίες, ὅπως τῆς Πάφρας, Οἰνόης, Τσαρσαμπᾶ, Φάτσας, Τερμέ κ.λ.π. Ὁ τουρκόφωνος ποντιακὸς ἑλληνισμὸς ὠρισμένων περιοχῶν καὶ ἰδίως τῆς Πάφρας, ὁ ὁποῖος πέρασε τραγικὲς ὥρες, κράτησε μὲ πείσμα τὶς ἑλληνοχριστιανικὲς παραδόσεις.

Ὁ ἑλληνικὸς ^{μοναδικὸς} πληθυσμὸς τῆς Σαμφοῦντος περνοῦσε τὶς 10.000. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου χώρας ξεπερνοῦσαν τὶς 100.000. Ἀναδείχθησαν στὶς ἐπιστῆμες καὶ στὶς τέχνες, Φιλόπονοι καὶ ἐπιμελεῖς ἀξιοποίησαν τὸν τόπο τους. Καλλιεργοῦσαν τὴν ἀμπελο, σιτηρᾶ, ὄσπρια καὶ τὴν κἀναβι. Ζηλευτὴ ἀπὸ κάθε ἀποψη ἦταν ἡ παραγωγὴ καπνοῦ, ποὺ ἐξήγετο σὲ ἀφθονες ποσότητες σὲ χῶρες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ καπνοκαλλιεργηταὶ τῆς Σαμφοῦντος τραγουδοῦσαν μὲ ἰδιαίτερη συγκίνηση τὸν μὸχθο τους.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ ᾶ. 3

Ἡ Σαμφοῦντα ἦταν ἔδρα διοικήσεως ποὺ εἶχε τὴν ὄνομασία Τσανλι. Ἦταν ἐπίσης ἡ ἔδρα τῆς Μητροπόλεως τῆς Ἀμασειας. Οἱ ἐμπορικὲς ἐπικοινωνίες της μὲ τὴν Ἑλλάδα ἦταν συχνές. Οἱ Σαμφοῦντιοὶ ἐπληροφοροῦντο μὲ κάθε λεπτομέρεια γιὰ ὅλες τὶς ἐξελίξεις στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο. Τούτη ἡ ἐνημέρωση γίνονταν μὲ τὶς τρεῖς τοπικὲς ἐφημερίδες, Ἄγκυρα, Φῶς καὶ Διογένης, ἡ τελευταία σατιρικὴ ἐφημερίδα.

Τὸ ἔργο τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας βοηθήθηκε σημαντικᾶ ἀπὸ τοὺς Σαμφοῦντιοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐνίσχυσαν ἐπίσης τὴν πατρίδα κατὰ τὴν περίοδο τῶν βαλκανικῶν πολέμων.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ . (Σαμψούντα) Σαμψούντα

Ἡ ὁμορφὴ Σαμψούντα κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1915 ἕως 1922, μαζί με τις κωμοπόλεις καὶ χωριά τῆς περιοχῆς της, Πάφρα, Γαβζα, Τσαρσαμπά, Καβάκ κ.λ.π., δέχθηκε τὰ σκληρότερα πλήγματα τοῦ κατακτητῆ.

Οἱ στρατιωτικὲς ἀποτυχίες τῆς Τουρκίας κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον ἀπεδόθησαν στὴν ἀπροθυμίαν τῶν Ἑλλήνων νὰ πολεμήσουν στὸ πλευρὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ κατακτητὴς ἀπεφάσισε τότε τὴν ἐξόντωση τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Διὰ λόγους δῆθεν ἀσφαλείας τοῦ κράτους, διέταξε τὴν ἀπομάκρυνση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὴν ἐγκατάστασίν τους στὰ ἐνδότερα. Ἡ Σαμψούντα καὶ οἱ διάφορες ἐπαρχίες της ἐπρόκειτο νὰ μεταβληθοῦν σὲ γῆ κολάσεως.

Κατὰ χιλιάδες ἀρχίζει ἡ πορεία τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὰ παράλια πρὸς τὰ ἐνδότερα μετὰ τὴν ἰσχυρὴ φρούρηση τῶν ὀργάνων τοῦ κατακτητῆ. Κατηυθύνοντο πρὸς τὴν Ἐρζερούμ, Τοκάτη, Ἀμάσεια, Μαλάτεια κ.λ.π. Ὅμως, καθ' ὁδὸν ὅλες αὐτές οἱ ἀποστελέες ἀντιμετώπιζαν τὸ φρικτὸ θάνατον. Τὰ ἀτακτὰ στίφη τοῦ Τοπάλ' ὀσμάν πρωταγωνιστοῦσαν στὴν ἐξόντωση τῶν ἀποστατεῦτων Ἑλλήνων.

Ἡ ποντιακὴ μοῦσα ἐθρήνησε πικρὰ τὸν θάνατον χιλιάδων ἀθῶων Ποντίων τῆς περιοχῆς Σαμψούντος....

Ἡ λαϊλαψὸς τοῦ κατακτητῆ ἐθέρριζε ἀλύπητα. Τὰ βουνὰ καὶ οἱ λαγκαδιές ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τοὺς γοεροὺς θρήνους τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου. Ἀλλὰ ὁ σκληρὸς ἀφέντης δὲν μποροῦσε νὰ συγκωρήσῃ τοὺς Ἕλληνας, ποὺ σήκωσαν κεφάλι καὶ ζητοῦσαν ἐλευθερίαν. Στὴν κώμη Καβάκ, στὴ Δζουμπούς-χάν, στὴν Κάβζα, στὸ χωριὸ Ἀτά καὶ σὲ ἄλλες περιοχές, ἡ μανία τῶν βαρβάρων δὲν ἐδίστασε νὰ ξεκληρήσῃ χιλιάδες οἰκογενειῶν. Οἱ τόποι αὗτοι θὰ παραμείνουν αἰῶνια σύμβολα γενναίας ἀντιστάσεως ὑπερηφάνων ἀνθρώπων.

Ἡ λύρα σταματᾷ

Ἄς σημειωθῆ, ὅτι καὶ τὰ λεγόμενα δικαστήρια ἀνεξαρτησίας, ποὺ

δικάζαν και κατεδίκάζαν με τὸ μυστήριον τῆς συνοπτικῆς διαδικασίας ἐκατοντάδες Ποντῶν με τὴν κατηγορίαν, ὅτι ξεσηκώθηκαν γιὰ τὴν αὐτονομίαν τοῦ Πόντου, λειτουργοῦσαν με μόνον ὄδηγόν τὴν σκοπιμότητα. Ἡ ποινὴ, ποὺ ἐπέβαλαν, ἦταν ὁ δι' ἀγχόνης θάνατος. Μαρτύρησαν ἔτσι στὴν Ἀμάσεια ἱερεῖς, ἐπιστήμονες, ἔμποροι καὶ ἄλλοι τίμιοι ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν περιοχὴ Σαμφοῦντος. Εἶναι χαρακτηριστικὴ μιὰ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου τῆς Ἀμασείας, ποὺ κατεδίκάζε με τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου δι' ἀγχόνης 69 Ποντίους, οἱ ὅποιοι στάθηκαν ἀγέρωχοι μπροστὰ στὸν θάνατον.

. Λ Υ Ρ Α . . . *(Ξεσηκ. Μαντζι.)*

Οἱ ἐξοντωτικοὶ διωγμοὶ σὲ βάρος τῶν Σαμφοῦντιῶν, Παφραίων κ.λ.π., ἄρχισαν ἀπὸ τὸ 1915. Οἱ κάτοικοι ἀναγκάσθηκαν νὰ ἀνέβουν στὰ βουνά. Ὁργάνωσαν ἑνσπλες ὁμάδες. Ἡ ἀντιστασιμότης ἐναντίον τῶν ὀρθῶν τοῦ κατακτητῆ ἀπετέλεσε τὴν τελευταία ἐθνικὴ πράξι τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου. Σὲ πολλές περιπτώσεις οἱ ἑνοπλες αὐτὲς ἀνταρτικὲς ὁμάδες προστάτεψαν οὐσιαστικὰ τὸν ἀμύχλον πληθυσμό. Πολλοὶ ὀπλαρχηγοὶ ἀναδείχθηκαν σὲ ἡρωϊκὲς μορφές. Πάνω στὰ βουνά τοῦ Πόντου στὴν περιοχὴ Σαμφοῦντος, οἱ Ἕλληνες πολέμαρχοι ἀναδείχθηκαν ἀντάξιοι τῶν προδόντων τους.

Ἀλλὰ ὁ ἀγῶνας τῶν Σαμφοῦντιῶν δέν εἶχε ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐπιταγὴ τοῦ ξερριζωμοῦ ἀπευθυνόταν καὶ σ' αὐτούς. Ὅσοι κατάρθωσαν νὰ ἐπιζήσουν, μαζί με χιλιάδες πληγωμένων, μπῆκαν στὰ καράβια καὶ πῆραν τὸ δρόμον γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀποχαιρετοῦσαν τὴν ^{γενέσιμον} ~~πατρίδα~~ γῆ με ματωμένη τὴν ψυχὴ. Ἄφησαν ἐκεῖ νωπούς τάφους, ἀλλὰ καὶ ἄταφους νεκρούς. Τὰ γεγονότα ἐκεῖνα καὶ ἡ δόξα τοῦ παρελθόντος πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ λησμονηθοῦν;

. Λ Υ Ρ Α - Τ Ρ Α Γ

Ἀγαπητοὶ ἀκροαταί, ὁ Σύλλογος "Φάρος Ποντῶν" ἀφιέρωσε τὴ σημερινή του ἐκπομπὴ στὴν ἡρωϊκὴ Σαμφοῦντα καὶ τὴν περιφέρειά της. Βασίσθηκε σὲ στοιχεῖα ἀπὸ μελέτες τῶν Ι. Σαλτσῆ, Φ. Συμεωνίδη, Κε Παπαμιχαλοπούλου καὶ Χρ. Σαμουηλίδου, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην του. 1

Κοντά σας και πάλι την έρχόμενη εβδομάδα την ίδια μέρα και ώρα.-

. Σ Η Μ Α

...σέ μακρόσυρτο ήχο, κουδούνια κλπ. και ακολουθως κανονικό σήμα....

Μετεδόθη ή λαογραφική έκπομπή "Ποντιακοί αντίλαλοι" του Συλλόγου "Φάρος Ποντίων".-Κείμενο και επιμέλεια Στάθη Ευσταθιάδη.

. τό σήμα σβήνει